

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาของการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนันทบุรี ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 13 คน เลขานุการคณะกรรมการโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ จำนวน 13 คน ครูที่ปรึกษาโครงการประกอบอาชีพอิสระฯ จำนวน 13 คน และนักเรียนผู้ดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structure Interview) จำนวน 4 ฉบับ และแบบวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 12 คน เลขานุการฯ จำนวน 13 คน ครูที่ปรึกษาฯ จำนวน 13 คน และนักเรียนผู้ดำเนินงานจำนวน 39 คน รวมทั้งสิ้น 77 คน คิดเป็นร้อยละ 98.72 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้คำร้อยละ และเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ผู้บริหารส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี ราชการระหว่าง 16 - 20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร 1 - 5 ปี และไม่เคยเข้ารับการอบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ

1.2 เลขานุการคณะกรรมการโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี ราชการระหว่าง 11 - 15 ปี มีวุฒิ

ทางการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาที่สอนคือ คหกรรม และเคยเข้ารับการอบรม หรือสัมมนา เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ

1.3 ครูที่ปรึกษาโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี อายุราชการระหว่าง 11 - 15 ปี วุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาที่สอนคือ คหกรรม และเคยเข้ารับการอบรม หรือสัมมนา เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ

1.4 นักเรียนผู้ดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 12 - 15 ปี กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และโครงการอาชีพอิสระที่นักเรียนส่วนใหญ่เลือกดำเนินการคือ ผลิต และจำหน่ายงานฝีมือ และงานศิลปะ

2. การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ เพื่อการมี รายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี

2.1 การเตรียมการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ การกำหนดนโยบายของโรงเรียน ส่วนใหญ่ยึดหลักการตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีการกำหนดนโยบายนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่เ้านโยบายของกรมสามัญศึกษามาเป็นแนวปฏิบัติ โดยมีการกล่าวถึงนโยบายในหลักการ และเหตุผลของโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ของโรงเรียนและในส่วนของที่มาในคำสั่งแต่งตั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของโรงเรียนได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เลขานุการคณะกรรมการฯ และครูที่ปรึกษาฯ ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แต่รับทราบจากการประชุมชี้แจง โรงเรียนมีการเผยแพร่ นโยบาย โดยการประชุมครูประจำเดือน นโยบายเมื่อนำมาปฏิบัติในโรงเรียน มีความเหมาะสมเนื่องจากก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย และจุดมุ่งหมายของโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ว่าเพื่อให้เกิดรายได้ระหว่างเรียน และสร้างเสริมประสบการณ์ในด้านงานอาชีพ

การแต่งตั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนส่วนใหญ่มีการแต่งตั้งกลุ่มบุคคลเป็นคณะทำงาน โดยกำหนดให้ครูที่ปรึกษาโครงการทุกคน ครูผู้สอนกิจกรรมแนะแนว

และครูหมวดการงานร่วมเป็น คณะทำงาน โดยมีผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เป็นประธาน คณะทำงาน หน้าที่ของคณะทำงานส่วนใหญ่ คือ การประสานงาน และอำนวยความสะดวก ด้านเอกสารและข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการ โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพ อีสาระฯ โรงเรียนส่วนใหญ่ยึดหลักเกณฑ์ที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ทุกประการ โดยสามารถ เชิญนักการธนาคาร นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน มาร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการส่งเสริม การประกอบอาชีพอีสาระ คณะกรรมการส่วนใหญ่มีหน้าที่ อนุมัติโครงการ และเงินยืมควบคุม การใช้จ่าย และดูแลการเงิน อีกทั้งส่งเสริม สนับสนุน สร้างขวัญ และกำลังใจ แก่ผู้ร่วม ดำเนินงาน สำหรับครูที่ปรึกษาโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอีสาระฯ ส่วนใหญ่นักเรียน ที่ดำเนินงานจะเป็นผู้เลือกที่ปรึกษาเอง โดยครูที่ปรึกษาฯ จะทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่นักเรียน เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ โดยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูที่ปรึกษาฯ ในทัศนะ ของนักเรียนควรจะเป็นที่มีเวลาให้กับนักเรียนอย่างเพียงพอ โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มี ผู้ตรวจสอบบัญชีการเงินของนักเรียน โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียนเป็น ผู้รับผิดชอบในส่วนของผู้รู้ในวิชาชีพ โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินงานจัดให้มี เนื่องจาก กิจการของโรงเรียนส่วนมากเป็นกิจการเล็กๆ จึงไม่มีความจำเป็น

การเขียนโครงการส่งเสริม การประกอบอาชีพอีสาระฯ ของโรงเรียน ส่วนใหญ่มีการดำเนินการโดยผู้มีส่วนร่วมในการเขียน คือ คณะกรรมการโครงการส่งเสริม การประกอบอาชีพอีสาระฯ โครงการส่วนใหญ่ ควรปรับปรุงแก้ไข ในส่วนของจำนวนโครงการ ย่อย วิธีและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ซึ่งต้องแปรเปลี่ยนไป ครูที่ปรึกษา และ นักเรียนส่วนใหญ่มีโอกาสรับทราบรายละเอียดของโครงการฯ ของโรงเรียนจากการประชุม การดำเนินการประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ ส่งเสริมการประกอบอาชีพอีสาระฯ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ประชุมนักเรียนทั้งโรงเรียนเพื่อแจ้ง ให้ทราบ อีกทั้ง ได้ผลิตเอกสารเพื่อให้ความสะดวก และความเข้าใจในการดำเนินงาน แต่สำหรับเอกสารในการประชาสัมพันธ์โครงการของโรงเรียนยังมีน้อยมาก โดยผู้มีส่วนร่วม ในการประชาสัมพันธ์ คือ คณะกรรมการโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอีสาระฯ ซึ่ง นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความเข้าใจ เมื่อได้รับการประชาสัมพันธ์ ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ ได้รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการของนักเรียน

การเตรียมการและการรับสมัครนักเรียนที่ทำโครงการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดเตรียมเอกสาร แบบฟอร์มการรับสมัคร ซึ่งเป็นแบบฟอร์มสั้นๆ ง่ายต่อการกรอกข้อความ โดยให้นักเรียนระบุ ชื่อ ชั้น โครงการเลือกทำ โดยผู้มีส่วนร่วมในการรับสมัครคือ คณะทำงานโครงการการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ นักเรียนส่วนใหญ่ เข้าสมัครร่วมโครงการโดยการกรอกแบบฟอร์มการรับสมัคร โดยมีเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการคือ มีความสนใจและมีความสามารถในอาชีพที่ดำเนินการ อีกทั้งกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่เลือกที่ปรึกษาเอง

2.2 การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ

การเขียนโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ของนักเรียนส่วนใหญ่กลุ่มนักเรียนที่ดำเนินงานจะเป็นผู้เขียนโครงการเอง โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นผู้ช่วยแนะนำปรับปรุงแก้ไข โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความรู้ และอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการเขียนโครงการด้วยการจัดเตรียมแบบฟอร์มการเขียนโครงการให้กับนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ยังเขียนโครงการไม่ชัดเจน อีกทั้งภาษาที่ใช้ยังไม่สละสลวย

การพิจารณาการอนุมัติโครงการ และเงินยืมของนักเรียน ผู้มีส่วนร่วมคือ คณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ โดยเกณฑ์ความเป็นไปได้ของการดำเนินงานตามโครงการ และเกณฑ์การอนุมัติเงินยืมของกรมสามัญศึกษา โครงการของนักเรียน ที่เสนอคณะกรรมการฯ ได้รับการอนุมัติทุกโครงการ โดยโครงการส่วนใหญ่มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการเป็นกิจกรรมย่อย

การดำเนินงานตามโครงการของนักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่จัดสถานที่ให้กับกลุ่มนักเรียนเพื่อดำเนินงานโดยเฉพาะ โดยคณะกรรมการฯ ส่วนใหญ่จะเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มนักเรียนเพื่อแนะนำวิธีการที่ถูกต้อง โดยในการดำเนินงานนักเรียนส่วนใหญ่ประสานงานกับเพื่อนผู้ร่วมโครงการและอาจารย์ที่ปรึกษาประจำโครงการ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน แต่มีการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการประชุม และมีการบันทึกประชุม สถานที่ในการผลิต และดำเนินการส่วนใหญ่คือ ห้องหมวดวิชา และโรงอาหาร โดยเวลาในการผลิตและดำเนินการมักจะเป็น เวลาเช้าก่อนเข้าเรียน และเวลากลางวันหลังรับประทานอาหาร สถานที่ในการจำหน่ายและบริการ ส่วนใหญ่คือ โรงอาหาร โดยเวลาในการจำหน่ายและบริการคือ เวลากลางวันในช่วงรับประทานอาหาร

นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับความรู้ในการผลิต และบริการจากอาจารย์ที่ปรึกษาประจำโครงการ ส่วนใหญ่ใช้เงินส่วนตัวในการลงทุน ในด้านการเงินนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ทำบัญชีการเงินเอง โดยอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ดูแลรักษาเงินให้ การดำเนินงานของนักเรียนส่วนใหญ่ได้กำไร โดยปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลให้การดำเนินงานของนักเรียนประสบผลสำเร็จคือ ความช่วยเหลือ และความเสียสละของครูที่ปรึกษาโครงการ ประสบการณ์ที่นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับ คือ ประสบการณ์ด้านอาชีพ และการฝึกให้มีความสามัคคีรวมทั้ง ความซื่อสัตย์

การรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบ อาชีพอิสระฯ นักเรียนส่วนใหญ่รายงานผลต่อครูที่ปรึกษาโครงการด้วยวาจา ส่วนครูที่ปรึกษา ได้รายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ด้วยวาจา และเป็นลายลักษณ์อักษร โรงเรียนได้รายงานผลต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดย ส่วนใหญ่รายงานต่อสำนักงานสามัญศึกษา จังหวัดนันทบุรี เป็นลายลักษณ์อักษร และรายงานต่อ ศึกษาธิการที่ผู้รับผิดชอบติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการด้วยวาจา และลายลักษณ์อักษร โดยช่วงเวลาที่ยังรายงานได้แก่ ระหว่างดำเนินงาน และเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานในแต่ละ ภาคเรียน กลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เนื่องจากได้กำไรเกิน เป้าหมาย

การนิเทศ ติดตามผล สนับสนุน สร้างขวัญ และกำลังใจ วิธีการที่ บุคลากรผู้นิเทศ ซึ่งได้แก่ผู้บริหาร และคณะกรรมการฯ ใช้ส่วนใหญ่คือ การพูดคุยซักถาม ตรวจสอบ เยี่ยม จัดงานแสดงผลงานของนักเรียนทั้งในและนอกสถานที่ อีกทั้งมีการแจกเกียรติ บัตรชมเชยกลุ่มนักเรียนที่ปฏิบัติงานได้ดีเด่น สำหรับครูที่ปรึกษาฯ ได้ดำเนินการนิเทศฯ ต่อ นักเรียนด้วยการดูแลใกล้ชิดพูดคุยซักถาม และให้คำแนะนำในการดำเนินงาน

2.3 การประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผลการดำเนินงาน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผล ก่อนการดำเนินงาน แต่มีการประเมินผลระหว่างดำเนินงานด้วยการสอบถามผู้ปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ ครูที่ปรึกษาฯ และนักเรียนที่ดำเนินงาน และการประเมินหลังการดำเนินงาน โดยใช้แบบ ประเมิน ผู้ที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลคือ คณะกรรมการโครงการส่งเสริมการประกอบ อาชีพอิสระฯ

3. ปัญหาการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี

3.1 ปัญหาในการเตรียมการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ

ปัญหาในการกำหนดนโยบาย ปัญหาสำคัญที่ค้นพบ คือ โรงเรียนไม่สามารถนำนโยบายมาปรับให้เข้ากับสภาพของนักเรียน และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนได้อย่างเหมาะสม ด้านการเผยแพร่นโยบาย และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียน พบว่า ครูไม่ยอมรับนโยบาย เพราะคิดว่า ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างจริงจัง อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มภาระให้กับครู ส่วนการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ พบปัญหาว่า ครูที่ได้รับการแต่งตั้งไม่เข้าใจวิธีการดำเนินงาน สำหรับปัญหาในส่วนของการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ คือ บุคคลภายนอกซึ่งได้แก่ นักการธนาคาร นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน เป็นกรรมการแต่เพียงในนามเท่านั้น ไม่ได้เข้ามาร่วมในการดำเนินการจริงฯ และคณะกรรมการไม่มีเวลา ขาดการติดตามงาน ส่วนปัญหาในการแต่งตั้งครูที่ปรึกษาโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ คือ ครูคิดว่าเป็นการเพิ่มภาระ ไม่มีความรู้ในเชิงธุรกิจ และไม่เข้าใจวิธีดำเนินงานตามโครงการ ในด้านการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีการเงินของนักเรียน พบปัญหาว่า บุคลากรที่ได้รับแต่งตั้งไม่มีเวลาเพียงพอ และปัญหาในการจัดให้มีผู้รู้ในวิชาอาชีพ คือ ไม่สามารถติดต่อผู้รู้ในวิชาอาชีพที่น่าสนใจมาแนะนำอาชีพให้กับนักเรียนได้ สำหรับในเรื่องการเขียนโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ของโรงเรียนนั้น มีปัญหาเนื่องจากโครงการยังไม่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ของการดำเนินงาน ต้องมีการปรับใหม่ ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ คือ มีการประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป และเอกสารในการประชาสัมพันธ์โครงการของนักเรียนยังมีน้อยเช่นกัน ปัญหาในการรับสมัครกลุ่มนักเรียนที่ทำโครงการ คือ โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดการวางแผนในการประชาสัมพันธ์ เพื่อรับสมัครกลุ่มนักเรียนที่ทำโครงการ อีกทั้งบุคลากรที่รับผิดชอบในการรับสมัครนักเรียนไม่มีเวลาเพียงพอ

3.2 ปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ

ปัญหาในการเขียนโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจวิธีการเขียนโครงการ จึงทำให้รายละเอียดของโครงการของนักเรียนยังไม่ชัดเจน อีกทั้งภาษาที่ใช้ยังไม่สละสลวย ปัญหาในการอนุมัติโครงการ และอนุมัติเงินยืมของนักเรียน พบว่า ปัญหาคือ คณะกรรมการอนุมัติโครงการช้าเกินไป ทำให้นักเรียนรอนานจึงหมดความสนใจ ส่วนในเรื่องของการอนุมัติเงินยืม พบปัญหาว่า นักเรียนไม่สนใจที่จะยืมเงินเพื่อทำโครงการ เพราะกลัวการเป็นหนี้ และยุ่งยากในกรณีขาดทุน อีกทั้งผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการที่นักเรียนจะยืมเงินโรงเรียน เพื่อทำโครงการ เพราะคิดว่าเป็นการปลุกฝังนิสัยที่ไม่ดีให้กับนักเรียน ปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการของนักเรียน พบว่า นักเรียนไม่ได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการทำปฏิทินการทำงาน ไม่มีความรับผิดชอบ ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่รักษาเวลา เกี่ยงกันทำงาน และไม่ทำตามข้อตกลง นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการประชุม ในส่วนของการผลิต จำหน่าย หรือบริการ พบปัญหาว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาเพียงพอในการผลิต จำหน่าย หรือบริการ เพราะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเรียนความสนใจในการดำเนินงานของนักเรียนมีเพียงระยะแรกเท่านั้น จึงเป็นภาระหนักสำหรับครูที่ปรึกษาโครงการ อีกทั้งสถานที่ในการผลิต จำหน่าย หรือบริการ คับแคบเกินไป ขบวนการในการผลิตบางอย่างยากเกินไป สำหรับนักเรียน ครูและนักเรียนขาดความรู้ในด้านการจัดการและการตลาด ในด้านการรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ปัญหาที่พบคือ ครู และนักเรียน คิดว่าการรายงานผลเป็นการเพิ่มภาระ และไม่ใช่อิสระในการดำเนินงาน อีกทั้งโรงเรียนมีความเห็นว่า สามัญศึกษาฯ ให้รายงานผลเร็วเกินไป นักเรียนยังไม่ปิดโครงการ ส่วนการนิเทศการติดตามสนับสนุนสร้างขวัญและกำลังใจ ปัญหาที่พบคือ ทำให้ผู้นิเทศรู้สึกว่า มีงานที่เพิ่มเติมขึ้นมา ทำให้รู้สึกเหนื่อย

3.3 ปัญหาในการประเมินผลการดำเนินงาน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีแบบฟอร์มการประเมินผลที่ชัดเจน ทั้งในระยะก่อนดำเนินโครงการระหว่างดำเนินโครงการ และหลังดำเนินโครงการ อีกทั้ง ขาดการวางแผนในการประเมินผล

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี มีประเด็นที่น่าสนใจ สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. การเตรียมการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมการในด้าน การกำหนดนโยบายของโรงเรียนในการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ โรงเรียนยึดหลักการตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีการกำหนดนโยบายของโรงเรียน ได้นำนโยบายของกรมสามัญศึกษาเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรินทร์ กลีบทอง ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตภาคใต้ พบว่า ด้านการเตรียมการ โรงเรียนส่วนใหญ่โรงเรียนมีการกำหนดแนวปฏิบัติตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระโดยยึดนโยบายของกรมสามัญศึกษา (สุรินทร์ กลีบทอง, 2534) ผลของการกำหนดนโยบายของโรงเรียนเอง และนำนโยบายของกรมสามัญมาเป็นแนวปฏิบัติ จะไม่มีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุผลว่า นโยบายของกรมสามัญศึกษา ด้านการศึกษาเพื่ออาชีพ (กรมสามัญศึกษา, 2534) ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในข้อ 5 ที่ว่า "เร่งการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ มีใจรัก มีค่านิยม และพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ มีรายได้ระหว่างเรียน มองเห็นช่องทางในการทำมาหากิน พร้อมทั้งจะหาความรู้ และประสบการณ์เพิ่มเติม หรือออกไปประกอบอาชีพโดยเฉพาะอาชีพอิสระ" และได้กำหนดมาตรการไว้ คือ ปรับปรุงและส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมด้านอาชีพ ทั้งในและนอกหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการทำงาน รักที่จะเป็นผู้ประกอบการเข้าใจกระบวนการของการประกอบกิจการ เน้นช่องทางในการทำมาหากินและมีรายได้ระหว่างเรียน โดยผ่านกิจกรรมสหกรณ์ การรวมกลุ่มทำงาน หรือการจัดบริษัทจำลอง และอื่น ๆ เพื่อประกอบอาชีพอิสระตามความเหมาะสมซึ่งจะเห็นได้ว่า นโยบายและมาตรการที่กรมสามัญศึกษากำหนดขึ้น ได้ให้แนวทางในการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงอาจนำนโยบายของกรมฯ มาปฏิบัติโดยไม่จำเป็นต้องมากำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียนอีกก็ได้ แต่ปัญหาที่โรงเรียนประสบคือ ไม่สามารถนำนโยบายมาปรับให้เข้ากับสภาพของนักเรียนและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนได้

อีกทั้งในการเผยแพร่นโยบายและแนวปฏิบัติ พบว่า ครูไม่ยอมรับนโยบาย เพราะคิดว่าไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างจริงจัง และเป็นการเพิ่มภาระให้กับครู ปัญหาในส่วนนี้เป็นปัญหาสำคัญที่โรงเรียนควรจะรีบดำเนินการแก้ไข เพราะนโยบายของโรงเรียนนั้นจะต้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ปฏิบัติได้ตามแผนการศึกษาชาติ สนองความต้องการของท้องถิ่น พิจารณาสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อถือ และความจำเป็นอย่างรีบด่วนของชุมชน และมองเห็นแนวทางที่จะปฏิบัติ (นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, 2526) อีกทั้งการที่ครูไม่ยอมรับนโยบาย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องควรคำนึงและศึกษาถึงสาเหตุที่แท้จริง ซึ่งน่าจะเชื่อมโยงไปถึงการนิเทศให้ความรู้ การสร้างขวัญ กำลังใจในการทำงาน การให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เข้าใจวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน ซึ่งแอนเดอร์สันและแวนไดคต์ ได้กล่าวไว้ว่า ขวัญในการปฏิบัติงานที่ดีของครูจะประกอบด้วยการที่ครูมีความเห็นพ้องกับวัตถุประสงค์ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การได้ใช้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ และสามารถปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนได้ (Anderson and Vandyke, 1963)

สำหรับการแต่งตั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับการพิจารณา มอบหมายงานให้กับบุคคล พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ครูไม่เข้าใจวิธีดำเนินงานไม่มีเวลาเพียงพอให้กับงานโครงการ ขณะที่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูที่ปรึกษาโครงการ สำหรับนักเรียนที่ดำเนินงานคือ เป็นผู้ที่มีเวลาเพียงพอ และสามารถให้คำแนะนำในการดำเนินงานตามโครงการได้ เมื่อความต้องการกับสิ่งที่ได้รับการสนองตอบสวนทางกันเช่นนี้ คงเป็นการยากที่จะให้ความสำเร็จเกิดขึ้น ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา และครูที่มีส่วนรับผิดชอบในงานโครงการถือว่าเป็นการเพิ่มภาระในการที่จะเข้ามาดำเนินงานนี้ เพราะมีภาระในการสอนมากเพียงพออยู่แล้ว อีกทั้งบุคคลภายนอกที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการไม่มีเวลาให้กับโรงเรียน ซึ่ง สุรินทร์ กลีบทอง ได้พบว่า ผู้ร่วมงานไม่รับผิดชอบงานตามที่ได้รับมอบหมาย คณะกรรมการที่เป็นบุคคลภายนอกไม่มีเวลา จึงให้ความร่วมมือน้อยกว่าที่ควร ครูไม่เห็นความสำคัญของโครงการ อาคารสถานที่ไม่สะดวกไม่เหมาะสม ด้านการดำเนินงานโรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนให้นักเรียนรวมกลุ่ม เพื่อร่วมลงทุน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาโครงการฯ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินงานแก่นักเรียน จัดให้มีการสำรวจอาชีพเขียนโครงการเสนอคณะกรรมการเพื่อขออนุมัติ และจัดให้นักเรียนดำเนินงานตามโครงการ โดยใช้เวลานอกเวลาเรียน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูมีภาระหน้าที่ประจำ

มาก (สุรินทร์ กลีบทอง, 2534) ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแต่งตั้งบุคลากรในการรับผิดชอบงานพิเศษเช่นนี้ ควรคำนึงถึงภาระหน้าที่ประจำของครู ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของกรมวิชาการ (2531, 2532) พบว่า ครูต้องรับผิดชอบงานมากในแผนอาชีพ นอกเหนือจากการสอนตามปกติ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าครูที่ปรึกษาโครงการฯ อาจไม่มีเวลาในการดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ดังที่ เสรี ลาชโรจน์ กล่าวว่า นอกจากจะมีงานการเรียนการสอนตามปกติแล้ว ครูยังมีงานบริการ และพัฒนาชุมชน งานที่ส่วนราชการ หน่วยงาน หรือบุคคล ผู้มีอำนาจกำหนดให้ปฏิบัติด้วย ดังนั้นจึงควรคำนึงถึงชั่วโมงสอนตามปกติ และหน้าที่ความรับผิดชอบในการที่ครูที่ปรึกษา และหัวหน้าสถานศึกษาต้องนำมาพิจารณาพร้อมกับบุคลากรหลักของโรงเรียน จัดสรรงานตามขั้นตอนอย่างมีเหตุผล กำหนดรายละเอียดขอข่ายงานทั้งหมด ทั้งงานสอนและสนับสนุนการสอน พิจารณากำหนดตัวบุคคล มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ และประกาศชี้แจงให้เข้าใจโดยทั่วถึงกัน (เสรี ลาชโรจน์, 2531)

2. การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียนมีความพยายามที่จะดำเนินงานตามโครงการให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับแนวดำเนินงานที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ทุกขั้นตอน แม้ว่าขั้นตอนบางอย่างอาจเป็นการยากสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ และการฝึกฝน ดังเช่น ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการเขียนโครงการของนักเรียน เกิดเป็นปัญหา อุปสรรค เพราะนักเรียนไม่สามารถเขียนโครงการได้อย่างถูกต้อง และสละสลวย แม้ว่าโครงการจะเป็นแผนงานที่จัดทำขึ้นเพื่อการปฏิบัติการกิจขององค์การให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2529) อีกทั้ง ขั้นตอนการดำเนินบางขั้นตอนยากเกินไปสำหรับนักเรียน ผลผลิตที่เกิดขึ้นจึงยังไม่มีคุณภาพเพียงพอทำให้กระทบไปถึงการตลาดและการจำหน่าย ซึ่งสาเหตุเกิดจากบุคลากรยังขาดความรู้ความชำนาญ และไม่มีผู้รู้ในวิชาอาชีพเข้ามาช่วยเหลือแนะนำ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ จุฑารัตน์ ตั้งสุวรรณพานิช ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เพื่อประกอบอาชีพอิสระ พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเขียนโครงการ ขาดความร่วมมือ การประสานงาน ความกระตือรือร้นจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของข้อมูลในการร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ วิธีการเขียนโครงการยังไม่เพียงพอ บุคลากรและผู้ชำนาญการมีความรู้เรื่องเกี่ยวกับอาชีพไม่เพียงพอ การมีส่วนร่วมของนักเรียนภายในกลุ่มที่ร่วมเขียนโครงการไม่ดีเท่าที่ควร นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ

ในการเขียนโครงการ จุฑารัตน์ ตั้งสุวรรณพานิช (2533) แนวทางในการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรหาข้อมูลในด้านอาชีพที่เพียงพอ แล้วจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเขียนโครงการภายในสถานศึกษาให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคลากรเกิดความรู้ ความเข้าใจในการเขียนโครงการที่ดีพอ ซึ่ง ประชุม รอดประเสริฐ กล่าวว่า โครงการที่ดีมีคุณลักษณะสำคัญคือ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน สามารถแก้ปัญหาสังคมได้ มีข้อมูลที่เป็นจริง มีทรัพยากรสนับสนุนอย่างเหมาะสม มีระยะเวลาในการดำเนินงาน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2529)

ประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบจากการวิจัย และน่าจะนำมาพิจารณาคือ การที่นักเรียนสนใจในการดำเนินงานเพียงระยะแรกเท่านั้น เมื่อดำเนินงานไปแล้วไม่มีความรับผิดชอบ ไม่รักษาเวลา เกี่ยงกันทำงาน และไม่ทำตามข้อตกลง อาจเป็นเพราะนักเรียนไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการดำเนินงาน จึงควรย้ำให้นักเรียนเข้าใจว่าจุดมุ่งหมายของการฝึกอาชีพอิสระมิใช่เพื่อการมีรายได้แต่เพียงอย่างเดียว เพียงแต่การมีรายได้ระหว่างเรียน เป็นผลที่ก่อให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติด้วยตัวเองต่อไป การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งผู้เรียนได้รับเป็นกำไรสังคมเพื่อพัฒนางานและชีวิต (ภาวิตา หาญวัฒนกุล อ่างถึงใน กลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา จังหวัดตรัง, 2533) แท้จริงต้องการปลูกฝังคุณธรรม คุณลักษณะให้เกิดแก่ผู้เรียน ให้นักเรียนมีความสามารถคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ดังนั้นนักเรียนควรมีประสบการณ์ในการเสียผลประโยชน์บ้าง ได้ผลประโยชน์บ้าง แต่ในการเสียหรือได้ประโยชน์นั้นค้ำค่าต่อการศึกษาอย่างยิ่ง เพราะถ้าหากนักเรียนได้รับแต่ความราบรื่นในการทำอาชีพต่อไปในอนาคตเขาจะไม่เป็นคนรู้จักต่อสู้ ต้านรน ขยัน อดทน รับผิดชอบสูง หรือแก้ปัญหาเก่ง เขาจะไม่รู้จักคิดหาช่องทางที่เป็นไปได้หลาย ๆ ทาง (สำนักงานศึกษาธิการ เขตการศึกษา 5, 2533)

3. การประเมินผลการดำเนินงาน ผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลก่อนการดำเนินงาน อีกทั้งยังไม่มีแบบฟอร์มการประเมินผลที่ชัดเจน และขาดการวางแผนในการประเมิน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วการประเมินผลก่อนการดำเนินงานมีความจำเป็น และมีความสำคัญ เพราะจะทำให้บุคลากรผู้รับผิดชอบได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียน เพื่อจัดการดำเนินงานให้สัมพันธ์ และสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับ เพราะการประเมินสภาพปัจจุบันจะทำให้โรงเรียนและคณะทำงานได้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ปัญหาอุปสรรค ลักษณะอาชีพในท้องถิ่น ตลอดจน

สภาพการจัดหลักสูตร รายวิชา กิจกรรมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับการดำเนินงานการประกอบอาชีพของนักเรียน ทั้งนี้ เพื่อนำสภาพดังกล่าวไปเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนเขียนโครงการอาชีพอิสระของโรงเรียนและเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานต่อไป สำหรับวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลนั้น โรงเรียนสามารถออกแบบสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต ประชุม ศึกษาจากเอกสาร ตามควรแก่กรณี (กรมสามัญศึกษา, 2535) ด้วยเหตุนี้โรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระฯ ควรจะสนใจและให้ความสำคัญกับการประเมินผลการดำเนินงานในทุก ๆ ระยะ เพราะจะเป็นข้อมูลที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินงานโครงการต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยขอเสนอแนะทางแก่ผู้เกี่ยวข้องดังนี้

กรมสามัญศึกษา

เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรสำคัญในการปฏิบัติงานตามโครงการ ซึ่งได้แก่นักเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ และครูที่ปรึกษาประจำโครงการ ได้พยายามที่จะปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามขั้นตอน แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา กล่าวคือครูที่ปรึกษาก็มีภาระในการสอน นักเรียนที่ดำเนินงานก็มีภาระในการเรียน แต่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานมีมากมายทำให้ข้อจำกัดเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงาน ถ้าเป็นไปได้ ควรให้มีการลดขั้นตอนบางอย่างที่ยุ่งยากและซับซ้อน โดยให้เป็นดุลยพินิจ และอิสระแก่โรงเรียนในการเลือกปฏิบัติขั้นตอนที่สำคัญ และขั้นตอนที่ยุ่งยาก แต่ให้คงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ และผลที่ต้องการได้รับจากงานโครงการ จะทำให้โครงการนี้มีการขยายผลและเกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากยิ่งขึ้น

โรงเรียน

สำหรับโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ ตัวบ่งชี้ประการหนึ่งซึ่งจะมีผลให้การดำเนินงานโครงการในโรงเรียนประสบความสำเร็จ น่าจะเป็นในส่วนของผู้บริหาร งานใดก็ตามถ้าผู้บริหารเห็นความสำคัญ ให้การสนับสนุน ผู้ปฏิบัติจะเกิดกำลังใจและความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติ งานโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระก็เช่นกัน จะเห็นว่าเป็น

งานพิเศษที่เพิ่มขึ้น โดยครูส่วนใหญ่จะต้องเพิ่มภาระมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความเสียสละสำหรับครูผู้ร่วมรับผิดชอบโครงการเป็นอย่างมาก ที่อุทิศเวลา กำลังกาย กำลังใจ หรืออาจเป็นกำลังทรัพย์ด้วยก็ได้ ในการที่จะพยายามให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้บริหารควรมีการให้ขวัญกำลังใจกับบุคลากรเหล่านี้มากยิ่งขึ้น เพื่อพวกเขาจะได้มีกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อไป

อีกทั้งควรเห็นความสำคัญของการประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งในระยะก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินงาน เพื่อข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย